

УДК 911.3.375.5.

БАБЧИНСЬКА О.І.

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНЕ ОСВОЄННЯ ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ ВІННИЦІ

Постановка проблеми. З 90-х років ХХ ст. в Україні спостерігається тенденція розвитку субурбанізації. Вона проявляється у значному рості темпів забудови приміських зон, особливо великих та середніх міст, збільшенні у приміських зонах кількості населення та робочих місць. Це призводить до зростання інтенсивності природокористування у приміських зонах. За таких умов стратегія природокористування повинна бути зорієнтована не стільки на зниження антропогенного навантаження, скільки на його раціональний просторовий розподіл, зокрема туристсько-рекреаційного освоєння.

Попередні дослідження. У сучасних ландшафтознавчих дослідженнях складної системи “місто – приміська зона”, “місто – прилеглі ландшафти” увага звертається лише на першу складову (М.М. Койнов, 1964; Я.Р. Дофман, 1966; Л.І. Воропай, 1982; І.С. Круглов, 1992; О.Ю. Дмитрук, 1996; Г.І. Денисик, 1998; Ю.В. Яцентюк, 2004 та ін.); приміській зоні належної уваги не приділено. Лише частково лісівниками та екологами досліджуються окремі смуги – лісопаркова та лісогосподарська (зелена підзона).

Мета. Дослідити можливості й показати шляхи туристсько-рекреаційного освоєння приміської зони Вінниці у найближчому (10-15 років) майбутньому.

Результати дослідження. Стосовно розвитку приміської зони Вінниці у майбутньому єдиного погляду немає. Поки що вона розвивається стихійно. Це стосується як господарства, так і екологічної ситуації. Виходячи із запропонованої схеми [1] – спочатку створення єдиної системи охоронних об'єктів, потім на її основі організація приміської екосистеми – подальший розвиток приміської зони Вінниці з еколого-ландшафтознавчого погляду повинен проходити у двох тісно взаємопов'язаних напрямках: розширення

площі приміської зони Вінниці за рахунок придатних для рекреації прилеглих територій і оптимізація внутрішньої структури ландшафтів приміської зони.

Розширення площі приміської зони Вінниці

На початку XXI ст. приміська зона майже (різниця в 4-7 км) на однаковій відстані охоплює Вінницю з усіх боків. Польові дослідження та аналіз різноманітних планів і проектів розвитку приміської зони Вінниці (здебільшого лише на 5-10 років) показує, що в подальшому цього не спостерігатиметься. У найближчі 10-20 років збільшення площі приміської зони проходитиме за рахунок долини Південного Бугу як уверх, так і вниз за течією. Об'єктивні передумови цього формуються уже зараз (рис. 1).

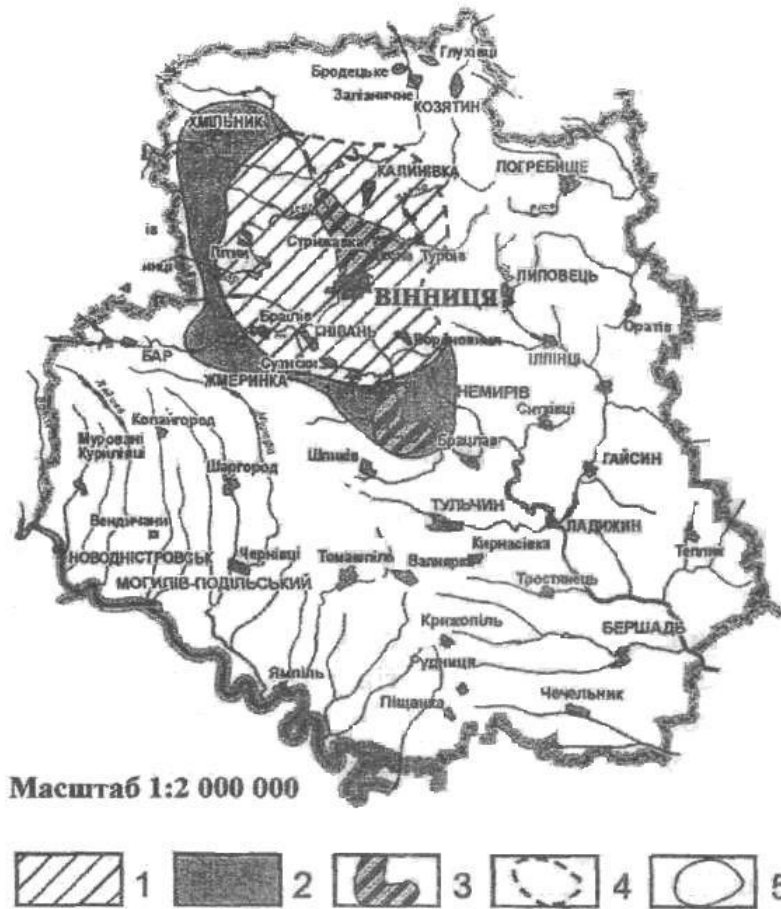

Рис. 1. Приміська зона Вінниці у 2050 році

1 – сучасна територія, 2 – територія приміської зони у 2050 році, 3 – ландшафтно-рекреаційні парки (I – Подільські Полісся, II – Побузькі пороги). Межі: 4 – сучасної, 5 – майбутньої приміської зони Вінниці.

Розширення приміської зони Вінниці на північний захід уверх за течією Південного Бугу обґрунтовується наявністю тут *Хмельницької рекреаційної смуги*. Вона включає ділянку долини Південного Бугу від межі Вінницької області до с. Широка Гребля. У межах смуги розташовані рекреаційні ландшафти бальнеокурорту Хмельника, де використовують джерела мінеральних радонових вод більш ніж 20 свердловин, а також родовища лікувальних торфових грязей (Війтівцевке, Вербівське, Дубрівське).

Основою для розвитку рекреаційних ландшафтів Хмельника та околиць

є гідромінеральні ресурси. Дослідженнями, що були проведені Центральним НДІ курортології та фізіотерапії та Вінницьким медичним університетом, встановлено, що функціонуючі джерела мінеральних вод мають високі лікувальні властивості. За гідрогеологічним походженням та іонним складом води деяких джерел досліджуваної території є унікальними і не мають аналогів серед інших вод України. Загальні запаси радонових і вуглекислорадонових вод курорту становлять понад 5,5 млн. л/добу, що цілком достатньо для приготування 10000 лікувальних ванн в день. Радонові води, а також торфові грязі, стали базою для відкриття у Хмільнику бальнеокурорту. Крім цього, активно освоюється й примістечкова зона [2].

Розширення приміської зони Вінниці на південний схід за течією Південного Бугу обґрунтовується можливістю створення тут *ландшафтно-рекреаційного парку “Побузькі пороги”*. Уже зараз цей парк стихійно формується на двох ділянках річки Південний Буг, які приурочені до каскадів порогів у районах сіл Стрільчинці-Рогізна та Печера-Сокілець. Ділянка Південного Бугу від села Стрільчинець до містечка Райгород отримала дуже високу оцінку за естетичними та кліматотерапевтичними умовами. Завдяки високим залісненим терасам та річковим порогам ця територія в народі називається “Подільською Швейцарією”. Заплавна місцевість придатна для організації водних видів відпочинку, створення пляжів (Сокілець, Райгород, Гнівани, Сутиски, Степашки). Купальний сезон продовжується понад три місяці.

У більш віддаленому майбутньому площа ландшафтно-рекреаційного парку “Побузькі пороги” може бути розширена за рахунок об’єднання з рекреаційними ландшафтами Ладижинського водосховища. Сприятливим є те, що вододільні простори, які оточують парк у Крижопільському, Гайсинському, Немирівському, Тульчинецькому районах, зайняті значними площами лісів – майже 110 тис. га. Це один з найбільш заліснених регіонів Середнього Побужжя і має сприятливі умови для розташування закладів відпочинку та лікування, які потребують особливих вимог до якості і чистоти повітря.

Крім ландшафтно-рекреаційного парку “Побузькі пороги” розширення приміської зони Вінниці у південно-східному напрямі відбудеться завдяки наявності окремих, придатних для рекреації ландшафтних комплексів та природних ресурсів. Саме тут є містечко Немирів з його оригінальними околицями.

В результаті стихійного формування рекреаційне освоєння приміської зони Вінниці було нерівномірним – окремими ареалами. Їх об’єднання в єдині, суцільні рекреаційні території стане основним завданням (напрямом) оптимізації приміської зони Вінниці. Таке об’єднання можливе на основі двох “центрів” (“ядер”), якими у майбутньому стануть ландшафтно-рекреаційні парки в південно-східній частині приміської зони Вінниці – “Побузькі пороги”, у північно-західній – “Побузькі Полісся”, як частина так званих Подільських Полісь.

Територіально рекреаційні “ядра” приміської зони Вінниці між собою роз’єднані. Проте, це здається лише на перший погляд. Між собою їх об’єднує Сабарівське водосховище, що з прилеглими до нього пляжами, лісовими масивами, ділянками заплав та крутих схилів є основною рекреаційною базою

для відпочинку вінничан у межах Вінниці. Далі, вниз за течією від Сабарівської ГЕС, проблемною для такого об'єднання є наявність кар'єрів з видобутку гранітів, особливо одного з найбільших на Середньому Побужжі – Гнівансько-Вітавського.

Польові дослідження Гнівансько-Вітавських розробок гранітів показують, що саме на основі їх можна й доцільно створити унікальний рекреаційний комплекс. такі розробки уже існують, зокрема в м. Орджонікідзе, Олександрія, Новий Роздол, Житомир тощо. Ландшафтознавчий аналіз Вітавських розробок граніту дав можливість скласти проект рекультивациі відпрацьованих площ для їх подальшого рекреаційного освоєння.

Висновок. Туристсько-рекреаційне освоєння приміської зони Вінниці у майбутньому має значні перспективи. Особливо це стосується територій вздовж течії Південного Бугу. Тут сформується два нових ядра туристсько-рекреаційного освоєння – “Побузьке Полісся”, що у майбутньому увійде в структуру НПП “Подільське Полісся” і “Побузькі пороги”. Це дасть можливість суттєво покращити розвиток туристсько-рекреаційної “індустрії” обласного центру.

1. Бабчинська О.І. Просторово-часовий аналіз структури і динаміки приміських ландшафтів Східного Поділля: Автореф. дис. ... канд. геогр. наук. – Київ, 2005. – 20 с.
2. Денисик Г.І., Бабчинська О.І. Селитебні ландшафти Поділля. – Вінниця: Теза, 2006. – 256 с.

Possibilities of the tourist and recreational mastering of suburban area of Vinnitca are considered on future 10-15 years. Explanation of suburban area of Vinnitca along the flow of South Bug is forecast due to joining of two landscape parks: "Bug Polissya" and "Bug thresholds".